

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת במדבר-מברכים

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 239

ישאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם (פרק א' פסוק ב')

פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם (פרק ג' פסוק ט"ו)
מפני מה במנין בני ישראל הוסיף הכתוב ואמר "לגולגולתם" ואילו אצל מנין שבט לוי נאמר "פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם" ואילו "לגולגולתם" לא נאמר?

ומצינו בגמ' שלא שכח שאלו שני ראשים יחיה י"ב חודש?
וביאר רבי יהונתן אייבשיץ שאצל שבט לוי שנמנו מבן חודש ואכן יתכן שיהיה בנמצא תינוק בעל שני ראשים ואם אמנם ימנום לגולגולתם יצטרכו למנותו כשניים ולעומת זאת אצל כל ישראל אשר נמנו מבן עשרים שנה ומעלה לא מצוי כלל שיהיה בגיל זה אדם עם שני ראשים ועל כן אפשר למנותם על פי ראשיהם "לגולגולתם".

ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבתיו הוא (א' ד')

מפני מה הנשיא נקרא ראש?

וביאר בספר אילת השחר משום שראש הוא האבר החשוב של אדם וכן הנשיאים היו החשובים שבשבטים והלשון נשיא משמעותו שהוא מנושא ומרומם מכולם, והתרגום יב"ע קורא לנשיא אמרוכל ובהוריות (יג.) איתא מאי אמרוכל א"ר חסדא אמר כולא ופירש"י שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו.

לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה גמליאל בן פדהצור (פרק א' פסוק י')

לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן אפד (פרק ל"ד פסוק כ"ג)

מפני מה הקדים הכתוב אפרים למנשה ואילו בפרשת מסעי לגבי נחלת הארץ הקדים מנשה לאפרים "לבני יוסף למטה בני מנשה"?

וביאר החתם סופר שהיות בהיותם במצרים היה אפרים יושב בבית מדרשו של יעקב והוגה בתורה ואילו מנשה היה המליץ הממונה לשבור אוכל לבאים מצרימה ולפיכך לגבי חנייתם סביב המשכן ואוהל מועד הקדים הכתוב את אפרים שהוא התלמיד חכם ולו יאה וראוי הדבר ולעומת זאת לגבי נחלת הארץ שהוא דבר שבממון הקדים את מנשה שהיה בבחינת "זבולון".

ואת כל העדה הקהילו באחד לחדש השני ויתילדו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם (פרק א' פסוק י"ח)

מהו לבית אבותם?

וביאר השפת אמת שבא הכתוב להשמיענו שאף על פי שנתרבו ונתפשטו עד שהגיע מספרם לששים ריבוא ובכל זאת "ויתילדו על משפחתם" בכל זאת נשארו דבקים בשורש לידתם "לבית אבותם".

ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות, כאשר צוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני (פרק א' פסוקים י"ז-י"ט)

מפני מה הוסיף הכתוב "כאשר צוה ה' את משה ויפקדם" והלא כבר כתב קודם לכן כאשר עשה משה את ציווי ה' ומנה את ישראל כתוב "ויקח משה ואהרן"?

וביאר רבי משה פינשטיין שדרך מלכים למנות את כוחות חילם כדי לדעת את כוחם הנחוץ לשמירת המדינה מהאויבים שסביבותם והנה גם כאן היה מקום לטעות ולומר שזו היתה הסיבה

שבגללה מנה משה את עם ישראל ולפיכך הוסיף הכתוב וכתב "כאשר צוה את משה ויפקדם" ללמדנו שלא עשה משה מאומה על דעת עצמו וכל מה שמנאן לא היה אלא מחמת ציווי ואלמלא ציווי ה' לא היה משה נזקק כלל למנותם כי לא ככל העמים בית ישראל ובעוד שכל העמים זקוקים לחיל ולכח לא כן עם ישראל הבטוחים על ה' אשר יושיעם בין רב ובין מעט.

ויהיו בני ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא (פרק א' פסוק כ')

למה אצל כל השבטים כתוב במספר שמת חסר האות ו' חוץ מראובן ושמעון וגד ומנשה שכתוב בכתוב מלא?

וביאר בספר טעמא דקרא משום דראובן גד ומנשה נחלו בעבר הירדן ואמרינן בברכות (ח.) למען ירבו ימיכם וימי בניכם בארץ ישראל כתיב ובנדריים (כ"ב.) אמרינן ההיא שעתא אכתי לא עברינן ירדנא אלמא דבעבר הירדן אינו בכלל ברכות דארץ ישראל ולכן הוצרכו לברכה מיוחדת שיתרבו בבנים ולכך כתוב בהו מלא ושמעון משום שנתמעט הרבה במעשה דפעור ועוד שהרי נאמר בו ואפיצם בישראל אם כן היה חלק ממנו גם בעבר הירדן כדפירש"י בפי' יחיה שנתפזר בכל השבטים ולכך הוצרך גם כן לברכה מיוחדת.

שם:

למה בכל השבטים כתוב מאות שלמות חוץ משבט גד שהיה חמשים?

וביאר בספר טעמא דקרא דבכל השבטים לא חשיב מספר קטן כמו שכתוב בבכורות (ה.) ולכן אם היה יותר מחמשים חשיב ליה במאה ואם היה פחות מחמשים חשיב ליה במאה הקודמת (וכמו שכתוב בקדושין י"ב.) כיון מפלגא קרוב לאלפים קרי ליה) אבל בגד שהיה ממש חמשים בצמצום מוכרח לחושבם (ועי' רמב"ם פ"ג מקה"ח ה"ט), ומה שלגבי לויים חשוב גם מספר קטן היינו מפני חשיבותם וכדכתיב להו מבן חודש.

בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא (פרק א' פסוק מ"ב)

מפני מה אצל כל השבטים נאמר "לבני" ורק אצל שבט נפתלי נאמר "בני" בלי האות ל'?

וביאר בעל הטורים "לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים ולכך רמז בברכת נפתלי אשה, אילה שלוחה הנותן שראשי תבות אשה ולפיכך בפרשת פנחס כתוב בכולן בני לפי שמתו האנשים במגיפה ונתרבו הנשים.

ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל, ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (פרק א' פסוקים מ"ה-מ"ו)
אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי המחנות לצבאתם שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (פרק ב' פסוק ל"ב)

למה חזר בפרק ב' והזכיר המספר הזה הרי כתוב את זה בפרק א'?

וביאר רבינו בחיי שבא להורות לנו על הפלא העצום שהיה בהם כי לא מת אף אחד מהם מן הגוי הגדול הזה מיום שנפקדו ועד יום הנסיעה והיו עשרים יום שהרי בעשרים לחודש נסעו.

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל כליו ועל כל אשר לו המה ישאו את המשכן ואת כל כליו והם ישרתו וסביב למשכן יחנו (פרק א' פסוק נ')

פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם (פרק ג' פסוק ט"ו)
מפני מה נצטוו משה להפקיד את בני שבט לוי על המשכן העדות עוד קודם שנצטוו למנותם שנאמר "פקוד את בני לוי"?

וביאר הש"ך שטעם היה בדבר שאילו לא היו בני לוי נמנים תחילה היו באים לידי עצב וצער לנוכח מניינם המועט ולפיכך ציווה ה' תחילה להפקידם על המשכן העדות וכשהיו נוכחים לדעת כי הם

בני מעלה זכנו להיות השומרים והנושאים של כלי המקדש במקום אשר בו הזר הקרב יומת ויהא הדבר להם לנחמה כשלאחר מכן ימנו את מניינם ויראו את מספר הדל והנה כי כן מרובים באיכות ולא בכמות.

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו (פרק א' פסוק נ"ד)

למה כתוב פעמים כן עשו פעם אחת כתוב "ויעשו" ופעם אחת כתוב "כן עשו"?

וביאר האלשיך שכתוב בקידושין (מ.) שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וכאשר מקבל אדם על עצמו לקיים מצוה ואחר כך מממש את רצונו ומקיימה בפועל הרי ששתי עשיות יש בידו אחת עצם המחשבה הנחשבת כמעשה ואחת המעשה בפועל וזהו שנאמר "ויעשו בני ישראל וכו' כן עשו" אף שבתחילה היה רק הציווי לעשות ועדיין לא עשו בפועל מכל מקום כיון שקיבלו על עצמם לעשות כבר נחשב הדבר כ"עשייה" ולאחר מכן "כן עשו" את המעשה בפועל ונמצא ששתי עשיות בידם.

והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער, וכו' מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלון, וכו' והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישידי, וכו' ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל (פרק ב' פסוקים ה'-י"ד)

למה אצל כל השבטים שהם היו השלישים כתוב ומטה ורק אצל נשיא שבט זבולון לא כתוב אם תוספת האות ו'?

וביאר הבעל שם טוב מפני שהיה מפרנס את שבט יששכר, וכתוב בתנחומא שבא ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר ולפיכך לא רצה הכתוב לעשותו טפילה לו ולומר ששכרו גדול ביותר וכה"א "עץ חיים וכו' ותומכיה מאושר" וכתוב "כי בצל החכמה בצל הכסף" ולכן חשוב הכל כמטה אחד וכאילו אמר יששכר מטה זבולון ולכן כתוב מטה בלי האות ו'.

דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור, וכו' והחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישידי, וכו' דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד, וכו' ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור (פרק ב' פסוקים י"כ-י"ג)

למה בכולם כתיב והחונים עליו מלבד שבט מנשה?

וביאר בספר טעמא דקרא מפני כבודו של מנשה שהיה באמת הבכור.

ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם (ב' י"ז) מהו "כאשר יחנו כן יסעו"?

וביאר המשך חכמה שענין של הכבוד והנימוס אינו נוהג אלא באדם ובמקום שהם מכובדים מצד עצמם ומחוקי הנימוס הוא שכשיש אדם או חפץ או מקום שהם מכובדים ונכבדים כי אז הנוכחים גם מצווים להקפיד על משטר וסדר ובמקום שאינו מכובד מצד עצמו אין ענין הכבוד תופס ורמז לדבר מצינו בדין הגמרא (ברכות מו:) אין מכבדין לא בדברים ולא בגשרים וכו' אלא בפתח שיש בו מזוזה או אף הראוי למזוזה וקל וחומר בבתי כנסיות ומדרשות ולפיכך בעת קריאת התורה נוהג ענין הכבוד והנימוס ועל כן מעלים את הקרואים לתורה על פי סדר החשיבות וכדומה וזהו שאמרה התורה "ונסע אוהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם", ואכן כל ענין הסדר והמשטר אינו נוהג בעת נסיעה בשאר דרכים שהרי דרכים אין בהן כבוד וממילא לא תופס בהן ענין של סדר ומשטר וכל חלוקות הדגלים ודרגתם היתה דוקא מסביב לאוהל מועד וכאשר אוהל מועד נוסע "בתוך המחנות" ומלך הכבוד שרוי בתוכם ועל כן צריכים כולם להקפיד על סדר ומשטר גם בעת נסיעתם כבעת חנייתם וזהו שנאמר "כאשר יחנו כן יסעו" בסדר ומשטר.

שם:

מה הפרוש "בתוך המחנות"?

וביאר החפץ חיים שכיון שהתורה מונחת בארון שבאוהל עומד על כן צריך אוהל מועד להיות תמיד "בתוך המחנות" באמצע ולא קרוב ביותר לאחד ולא רחוק ביותר מהשני.

וכמו שמצינו בגוף האדם שהלב אשר ממנו תוצאות החיים לאדם והוא מזרים את הדם הוא הנפש לכל איברי הגוף בשווה וכולם יונקים ממנו ועל כן מקומו באמצע הגוף.

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני (פרק ג' פסוק א')

כתוב ברש"י ד"ה "ואלה תולדות אהרן ומשה" ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

מפני מה בני אהרן בלבד נקראו "תולדות משה" והלא כל ישראל הריהם "תולדות משה" שהרי לימד תורה את כל כלל ישראל ולא רק את בני אהרן?

וביאר העמק דבר שאמרו חז"ל ש"כל המלמד את חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" אמורים בעיקר לגבי חכמת התלמוד אשר אז נעשה האדם ככריה חדשה וכאילו נולד מחדש ובהיותם במדבר עסקו ישראל בעיקר בתורה שבכתב ורק בבואם לעבר הירדן ביאר משה לפני כל ישראל גם את התורה שבעל פה.

ולעומת זאת בני אהרן היו נעלים משאר ישראל ועסקו בתורה שבעל פה מפי משה אף בהיותם במדבר ולפיכך בהיותם במדבר סיני נקראו בני אהרן "תולדות משה אמנם לאחר מכן כאשר לימד משה את כלל ישראל גם את התורה שבעל פה נקראו אף הם "תולדות משה".

כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה' (פרק ג' פסוק י"ג)

לכאורה תיבת לי יהיו אין מקומה כאן שהרי לקח מהם הבכורה?

וביאר בספר טעמא דקרא שבויקרא רבא רפ"ב א"י בכל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא וכו' ובבכורות כתיב כי לי כל בכור וכו' והוא תמוה כן נראה לומר ונחשב דכאן רמז מה שכתוב באור החיים סוף הפרשה בשם חז"ל ולעניו דעתי תחזור העבודה לבכורות.

והסטייפּלר השיב אולי כיון דתמורתן (דהיינו הכהנים) קיים על זה כאילו זכות הבכורה לא כלה שהרי תמורתן קיימת (שו"מ זה בדעת זקנים מבעה"ת).

יש נוהגים להגיד תפילת השל"ה השנה זה יוצא ביום שני.

העלון נתרם

להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם

ולרפ"ו ש הרב אליעזר בן מרים בתושח"י הרב יצחק יעקב בן שנדל יפה בתושח"י

והילד שמואל בן צביה בתושח"י והרב אברהם בן שרל בתושח"י

והרב חיים בן שרה בתושח"י

ולע"נ מרן שר התורה רשכבה"ג ר' שמריהו יוסף חיים בן הרב יעקב ישראל קניבסקי

זצוק"ל נלב"ע ביום שושן פורים תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

והרב בנימין בן ר' שלמה זלמן אפרים מצגר זצוק"ל נלב"ע ח' אב תשע"ט

ורעייתו מרת לאה בת ר' שאול מצגר ע"ה נלב"ע כ"ד אדר א' תשע"ט (שנפטרו ללא זרע)

ואפרים בן רימה ע"ה נלב"ע י"ב טבת תש"פ

ניתן לקבל את העלון במיל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון אבל רק בין הסדרים **0534157546**

ניתן להוריד את העלון באתר דרשו, ביום חמישי. הדרכה: לדרשו ובחרים הורדת עלונים לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).